

POSTANOWIENIE

21 sierpnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

na posiedzeniu niejawnym 21 sierpnia 2025 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa D.M. i M.M.

przeciwko Syndykowi masy upadłości [...]

w W.

o ustalenie,

na skutek skargi kasacyjnej Syndyka masy upadłości [...] w W.

od wyrok częściowy Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

z 22 lutego 2024 r., I ACa 2366/23,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 13 stycznia 2023 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim ustalił nieistnienie pomiędzy stronami stosunku prawnego kredytu wynikającego z umowy kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF zawartej 23 sierpnia 2007 r. pomiędzy D.M. i M.M. a poprzednikiem prawnym pozwanego Bankiem¹ (pkt I), zasądził od pozwanego na rzecz powodów łącznie kwotę 232 100,38 zł z roszczeniem odsetkowym bliżej określonym (pkt II) oraz zasądził od pozwanego na rzecz powodów koszty procesu (pkt III).

Wyrokiem częściowym z 22 lutego 2024 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddalił apelację w części dotyczącej rozstrzygnięcia w przedmiocie ustalenia

nieistnienia stosunku prawnego kredytu, zawartego w punkcie pierwszym zaskarżonego wyroku.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku złożył pozwany, zaskarżając go w całości. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany wskazał, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, wymagające odpowiedzi na pytanie czy postępowanie sądowe z powództwa kredytobiorcy o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego z umowy kredytu waloryzowanego (indeksowanego albo denominowanego) do waluty obcej, wytoczone przeciwko upadłemu bankowi (kredytodawcy), jest sprawą „o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości” w rozumieniu art. 145 ust. 1 ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i tym samym podlega zawieszeniu na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 lub art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 144 ust. 1 i w zw. z art. 145 ust. 1 pr. up. do czasu rozpoznania zgłoszenia wierzytelności na liście wierzytelności lub odpowiednio, odmowy uwzględnienia wierzytelności na liście i wyczerpania trybu określonego ustawą.

Skarżący zaznaczył również, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych wywołujących poważne wątpliwości i rozbieżności w orzecznictwie sądów, a to art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 144 ust. 1 i w zw. z art. 145 ust. 1 pr. up. oraz art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 144 ust. 1 w zw. z art. 145 ust. 1 pr. up.

Powodowie wnieśli o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kosztów zastępstwa prawnego przed Sądem Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji

skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ustawodawca zmierzał do zagwarantowania, że skarga kasacyjna, nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie pełnić przypisane jej funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek do czterech ma więc zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga kasacyjna nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie. Tak więc, nie w każdej sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania, w przeciwnym razie Sąd Najwyższy stałby się wbrew obowiązującym regulacjom sądem trzeciej instancji. Nie jest rolą Sądu Najwyższego korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (postanowienie Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01),

a jednocześnie zostać przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02; z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08).

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w judykaturze sądowej i na czym rozbieżność ta polega, co wymaga przytoczenia orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika i z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. Nieodzowne jest ponadto, podobnie jak w przypadku przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wykazanie związku między oczekiwaną od Sądu Najwyższego wykładnią prawa a wynikiem postępowania kasacyjnego (postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14; z 19 czerwca 2018 r., IV CSK 56/18).

Zagadnienie sformułowane przez skarżącego oraz wątpliwości dotyczące stosowania cytowanych przepisów prawnych zostały definitywnie rozstrzygnięte uchwałą Sądu Najwyższego z 19 września 2024 r., III CZP 5/24, w której Sąd Najwyższy przesądził, że postępowanie sądowe z powództwa kredytobiorcy będącego konsumentem o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego z umowy kredytu, prowadzone przeciwko bankowi, co do którego w toku postępowania ogłoszono upadłość, nie jest sprawą „o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości” w rozumieniu art. 145 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, a tym samym może być podjęte z chwilą ustalenia osoby pełniącej funkcję syndyka.

Mimo, że zagadnienie prawne omówione w uchwale zostało przedstawione przez orzekający w tamtejszej sprawie Sąd Apelacyjny, to zachowuje pełną adekwatność także w odniesieniu do zagadnienia sformułowanego przez skarżącego. Należy zauważyć, że w podjętej uchwale Sąd Najwyższy dokonał najpierw językowej wykładni przepisu art. 174 § 1 pkt 4 w powiązaniu z art. 180 § 1 pkt 5 lit. b k.p.c. oraz art. 75 ust. 1 Pr. up. i stwierdził, że z art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. wynika nakaz zawieszenia postępowania, m.in. jeżeli ogłoszono upadłość strony, a postępowanie dotyczy masy upadłości. Zawieszenie postępowania i podjęcie go z udziałem syndyka służy właściwemu odzwierciedleniu tego faktu w procesie dotyczącym masy upadłości.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na odmienną funkcję, którą pełni art. 145 ust. 1 Pr. up., normujący (wyłącznie w odniesieniu do wierzytelności, które podlegają zgłoszeniu do masy upadłości) zależność między tokiem postępowania sądowego oraz upadłościowego, jako specyficznego postępowania rozpoznawczo-wykonawczego. Sąd Najwyższy wytłumaczył, że przepis ten jest ściśle skorelowany z uregulowanym w Prawie upadłościowym trybem ustalania roszczeń wierzycieli upadłego w ramach sporządzania listy wierzytelności. Postępowanie upadłościowe, jako tak zwana egzekucja generalna, ma na celu sprawne i możliwie skuteczne zaspokojenie wszystkich wierzycieli podmiotu, którego upadłość ogłoszono. W tym celu sporządzana jest lista wierzytelności, która służy do ustalenia grona wierzycieli w modelu działań uproszczonym i przyspieszonym względem ogólnego postępowania cywilnego rozpoznawczego. Dochodzenie wierzytelności, o których mowa w art. 145 ust. 1 Pr. up., na zasadach ogólnych jest wówczas wyłączone, a postępowania sądowe zainicjowane wcześniej i zawieszone z powodu ogłoszenia upadłości strony nie mogą zostać podjęte do czasu wyczerpania trybu określonego w Prawie upadłościowym (odniesienie do uchwały SN z 9 grudnia 2021 r., III CZP 96/20). Wyłączenie dochodzenia owych roszczeń w postępowaniu rozpoznawczym uzasadnione jest realizacją celów egzekucji generalnej, o której mowa w art. 2 ust. 1 Pr. up.

Sąd Najwyższy dodał również, że z uwagi na uproszczony i przyspieszony tok dochodzenia wierzytelności określony w Prawie upadłościowym, a także konieczność zapewnienia wierzycielom ochrony prawnej realizującej w pełni

konstytucyjne standardy prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji), ustawodawca przewidział możliwość powrotu do ogólnego trybu rozpoznawczego – po bezskutecznym dla wierzyciela wyczerpaniu toku czynności określonych Prawem upadłościowym, czyli po nieumieszczeniu wierzytelności na liście wierzytelności (art. 145 ust. 1 in fine Pr. up.).

Z poczynionych rozważań Sąd Najwyższy wywiódł, że podjęcie postępowania z chwilą ustalenia osoby syndyka jest regułą, a dalsze trwanie stanu zawieszenia postępowania o wierzytelność podlegającą zgłoszeniu do masy upadłości stanowi od niej wyjątek. Ów wyjątek uzasadniony jest systemem dochodzenia roszczeń właściwym dla postępowania upadłościowego, gdyż niedopuszczalność podjęcia postępowania dotyczy spraw, których przedmiot należy do kompetencji syndyka. Ścisła korelacja przepisów wyżej omówionych umożliwia powrót do ogólnego postępowania rozpoznawczego po wyczerpaniu trybu określonego w Prawie upadłościowym.

Analizując pojęcie „wierzytelności” tak w prawie materialnym, jak i procesowym, w odniesieniu do przedmiotów żądania w postępowaniu sądowym, Sąd Najwyższy orzekł, że sprawy ustalenie nie są sprawami o wierzytelność, a samo poszukiwanie ochrony prawnej z pomocą art. 189 k.p.c. odbywa się przy pomocy roszczenia procesowego, a nie roszczenia materialnoprawnego. Skoro tak, to sprawa o ustalenie nie stanowi sprawy o wierzytelność, która podlegałaby zgłoszeniu do masy upadłości, gdyż uprawniony dochodzący takiego ustalenia nie ma procesowych sposobności do zgłoszenia swego żądania syndykowi w trybie sporządzania listy wierzytelności. Dodatkowo, takie żądanie nie może ulec zamianie na zobowiązanie pieniężne w rozumieniu art. 91 ust. 2 Pr. up.

Sąd Najwyższy przyjął jednak, że dokonanie jedynie wykładni językowej nie prowadzi do uzyskania wyczerpującego rozwiązania omawianego problemu. Posługując się dodatkowo wykładnią systemową i funkcjonalną art. 145 ust. 1 Pr. up., Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że kwestia istnienia stosunku prawnego będzie badana równolegle przez sąd (jako materialnoprawna przesłanka zasadności powództwa o ustalenie), jak i przez syndyka (sędziego komisarza, sąd upadłościowy) jako kwestia wstępna dla dalszej oceny, czy zgłaszana przez

powodów wierzytelność z tytułu nienależnego świadczenia powinna zostać umieszczona na liście wierzytelności. Nie jest to przeszkodą do dokonania samodzielnych ocen przez organy prowadzące oba wspomniane postępowania, z zastrzeżeniem, że merytoryczne orzeczenie sądu cywilnego, po jego uprawomocnieniu się, wiązałoby następnie organy postępowania upadłościowego (art. 365 § 1 k.p.c.). Dwukrotne zbadanie tej samej kwestii uzasadnione jest odmienne przedmiotami obu postępowań i nie jest potwierdzeniem niespójności systemu prawa.

Sąd Najwyższy przyjął, że niewskazanie w art. 145 ust. 1 Pr. up. wprost spraw o ustalenie nie powinno skłaniać do rozszerzającego rozumienia pojęcia „postępowania sądowego (...) o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości”, w celu objęcia tą kategorią spraw również żądań z art. 189 k.p.c. Postępowanie upadłościowe, którego istotnym elementem jest sporządzenie listy wierzytelności zaspokajanych z masy upadłości, zasadniczo nie stwarza zainteresowanym możliwości dochodzenia roszczenia procesowego o istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego, co powodowałoby zagrożenie przysługującego im prawa do sądu.

Tym samym, korelacja art. 145 ust. 1 Pr. up. z ustaleniem listy wierzytelności, wyrażająca istotę i funkcję przywołanego przepisu, stanowi o fundamentalnej różnicy między sprawami o ustalenie i sprawami o zasądzenie. W razie wystąpienia z zasądzenia sensem tamowania rozpoznania sprawy w postępowaniu prowadzonym na zasadach ogólnych jest możliwość dochodzenia ochrony prawnej w procedurze związanej z ustaleniem listy wierzytelności. Zbieżne rozwiązanie nie zostało przewidziane dla żądania ustalenia prawa lub stosunku prawnego, które nie ma swego odpowiednika w toku sporządzania listy wierzytelności. W konsekwencji sprawa z art. 189 KPC może toczyć się na zasadach ogólnych, tyle że z udziałem syndyka a nie samego upadłego. Cel art. 145 ust. 1 Pr. up., jakim jest zatamowanie biegu postępowań sądowych, które mogą stać się zbędne wskutek umieszczenia wierzytelności na liście, nie jest bowiem aktualny w odniesieniu do spraw o ustalenie.

W niniejszej sprawie Sąd Najwyższy podzielił w całości zapadłe w uchwale rozstrzygnięcie. Stwierdził jednocześnie, że nie ujawniły się nowe argumenty, mające prowadzić do zakwestionowania powyższego poglądu ani inne przyczyny, uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 i 3 w związku z § 2 pkt 7, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

A.W.

[SOP]